

Recenze knihy *Permanent or circular migration? Policy choices to address demographic decline and labour shortage in Europe*

Lenka Pavlíková

Abstrakt :

Knihla *Permanent or circular migration? Policy choices to address demographic decline and labour shortage in Europe* se soustředí na demograficko-ekonomickou analýzu osmi evropských států a zaměřuje se na definování možných směřování migrační politiky, která by reagovala na stárnutí populace a úbytek pracovní síly v Evropě.

Publikace *Permanent or circular migration? Policy choices to address demographic decline and labour shortage in Europe* je výsledkem výzkumného projektu „Evropská spolupráce v oblasti pracovní migrace: hledání nejlepší praxe“, který byl realizován pod záštitou Evropské komise v programu ARGO (Akční program pro evropskou spolupráci v oblasti azylu, víz, imigrace a vnějších hranic). Koordinátorem projektu orientovaného na diskuzi o migrační politice byla regionální mise Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) v Budapešti, která publikaci i vydala.

Cílem daného projektu bylo na základě demografických a ekonomických analýz definovat možnosti migrační politiky států, které se do projektu zapojily. Na projektu participovaly státy ze tří regionálních oblastí. Zaprvé to byly čtyři středoevropské nové členské státy Evropské unie: Česká republika, Slovensko, Maďarsko a Polsko. Transformační ekonomiky uvedených států procházely po roce 1989 velmi dynamickým procesem, jehož důsledkem byla jak zvýšená míra emigrace, která ještě zesílila vstupem do Evropské unie a s ním spojeným otevřením některých pracovních trhů, tak narůstající imigrace a poptávka po zahraniční pracovní síle, zejména v případě České republiky.

Ze zemí západní Evropy se projektu účastnily Velká Británie, Itálie a Portugalsko. Velká Británie má v imigrační politice dlouholetou zkušenost a analýza jejích zájmů měla vést k dialogu mezi vysílajícími a přijímajícími zeměmi. Itálie a Portugalsko jsou zase země, které v nedávné době prošly v oblasti migrace a migrační politiky transformací a staly se z vysílajících zemí přijímajícími.

Projektu se účastnily i dvě východoevropské země – Rumunsko a Ukrajina. Zastupovaly země, které jsou v kontextu Evropy zeměmi především emigračními.

Závěrem projektu bylo stanovisko, že dobře řízená náborová schémata pro migranty různých kvalifikací, společně s aktivizací domácích pracovních rezerv, by měla být součástí politiky každé evropské vlády.

Publikace měla výsledné analýzy zapojených států shrnovat. Prezentované příspěvky měly sloužit jako doporučení pro možné směřování migračních politik, která ovšem často chybí. V publikaci se navíc z neznámých důvodů neobjevují závěry z analýzy Velké Británie. Také název je poněkud zavádějící, neboť neanalyzuje výhody a nevýhody trvalé či cirkulační migrace.

Kniha se skládá ze tří částí. Úvodní část poměrně obsáhle popisuje zadaný projekt, zapojené země a závěr projektu. Popisuje také cíle Evropské komise v otázkách migrace. Celkově však působí poněkud rozpačitě, nezmiňuje se o struktuře předkládané knihy a neuvádí čtenáře do problematiky.

Ve druhém oddílu pro větší komparabilitu dat aktualizovalo Středoevropské Fórum pro migraci a populační výzkum (CEFMR) demografické prognózy a prognózy pracovního trhu zapojených zemí, které jsou rovněž součástí publikace. Analýzy mimo jiné potvrdily, že migrace může stárnutí populace nahradit jenom částečně, proto by migrační politiky všech států měly vycházet z širšího politického plánu zahrnujícího mimo jiné i politiku vzdělávání a aktivizaci domácích rezerv pracovní síly.

Třetí a stěžejní část publikace představuje osm kapitol, z nichž každá je příspěvkem jedné z výše uvedených zemí. Pisatelé příspěvků, odborníci na migraci z daného státu, zacílili svou pozornost na demografický a ekonomický vývoj s důrazem na proměny pracovního trhu a na současné trendy pracovní migrace a migrační politiky. Vycházejí z oficiálně publikovaných demografických a statistických dat, pouze jeden příspěvek – rumunský – využívá pro analýzu také výsledky vlastního kvantitativního výzkumu.

Kvalita a přehlednost jednotlivých analýz se mírně liší, všechny s mírnými odchylkami dodržují stejnou základní strukturu příspěvků, což umožňuje situaci jednotlivých zemích dobře porovnat.

Analýzy jednotlivých států nejdříve popisují demografický vývoj příslušné země a základní demografické údaje v období posledních deseti až patnácti let. Na to navazuje popis vývoje a zhodnocení stávajícího stavu pracovního trhu. Kromě zhodnocení stavu zaměstnanosti se většina autorů věnuje také analýze nelegálního zaměstnávání. Tato část příspěvků nám umožňuje porovnat kritéria, podle nichž jednotlivé země počet pracovních migrantů sleduje (na základě pobytového statutu, příslušnosti k etnické menšině, místa narození apod.) i to, s jakými problémy se jednotlivé země v otázce migrace potýkají.

Česká republika tak například ve svém příspěvku netematizuje problematiku odlivu mozků, zatímco Polsko i Slovensko tomu věnují poměrně velkou pozornost. Maďarský příspěvek se týká především imigrace etnických Maďarů z okolních zemí, rumunská a ukrajinská analýza se soustřeďuje na problém emigrace. Podrobné analýzy dopadu migrace na danou zemi zaměřují svou pozornost na širokou škálu témat od legální i nelegální zaměstnanosti migrantů, přes institucionální rámec migrace, stav politické a veřejné diskuse o migraci, až po zhodnocení ekonomických dopadů imigrace a emigrace. Poslední část příspěvků se týká zhodnocení stávajících migračních politik.

Úkolem každého příspěvku bylo přinést doporučení pro migrační politiku. Některé příspěvky se však spokojily pouze s konstatováním zjištěných dat, čímž nenaplnily jeden ze smyslu projektu. Příspěvky z České republiky a Slovenska však ve svém závěru deklarována doporučení pro migrační politiku definují. Doporučení Divinského, autora slovenské kapitoly, se týká například potřeby vyjasnění oficiálního postoje státu a společnosti k otázkám migrace, potřeby definovat roli pracovní migrace pro ekonomický i neekonomický vývoj země, nebo také nutnosti vytvořit účinné mechanismy proti nelegálnímu zaměstnávání migrantů. Kapitola o České republice, zpracovaná Drbohlavem a Jánskou, upozorňuje na nutnost vytvoření systematické a detailní ekonomické analýzy pro harmonizaci poptávky domácího pracovního trhu a nabídky zahraniční pracovní síly, dále doporučuje vytvoření transparentního a spolehlivého systému migračního managementu a zabývá se možnými řešeními nelegální migrace.

Největším přínosem recenzované publikace jsou její jednotlivé analýzy, které poskytují detailní vhled do situace vybraných států. Přestože ale publikace přináší mnoho zajímavých informací, působí celkově poněkud nekompaktním dojmem, jemuž chybí souhrnnější pohled. Publikaci by bylo vhodné opatřit závěrem, který by zhodnotil analyzovaná zjištění a vyvodil z nich důsledky.

Nicméně je třeba říct, že z hlediska zhodnocení současného stavu a možnosti predikovat další vývoj migrace vybraných zemí je kniha vítaným průvodcem, a to i přesto, že v době probíhající ekonomické krize se situace migrace v daných státech mění.

Honekopp, E., Mattila, H. (ed.), Permanent or circular migration? Policy choices to address demographic decline and labour shortages in Europe, International organization for migration (IOM), Budapešť, 2008, 338 stran.

Lenka Pavlíková studuje kulturní a sociální antropologii na FHS UK. Ve své diplomové práci se věnuje problematice sociálních sítí a genderu v migraci.

Článek vznikl v rámci projektu "Czech Made?" Multikulturního centra Praha za podpory Evropské komise.